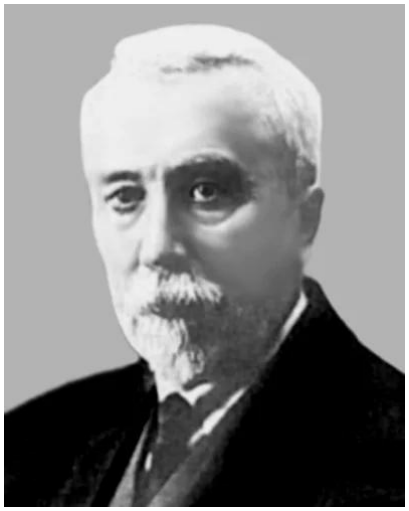
Яновський Феофіл Гаврилович. *Енциклопедія Сучасної України* (2026)
ISBN: 966-02-2074-X
DOI: 10.5281/zenodo.20646923



ЯНО́ВСЬКИЙ Феофіл Гаврилович (12(24). 07. 1860, м-ко Миньківці Новоушицького пов. Подільської губ., нині село Кам’янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. — 08. 07. 1928, Київ) — лікар-терапевт, фтизіатр, пульмонолог. Дід *Г. Яновського*. Доктор медицини (1890), професор (1904), академік ВУАН (1927). Закінчив Університет св. Володимира у Києві (1884), де й працював. Вивчав методи бактеріологічної діагностики в лабораторіях Р. Коха та Л. Пастера. Після повернення до Києва створив в Олександрійській лікарні бактеріологічну лабораторію. 1890 відряджений до Берліна з метою вивчення лікувальної дії туберкуліну. 1869—1904 працював в Інституті експериментальної медицини (Санкт-Петербург), у клініках та лабораторіях Києва. 1904—05 — завідувач кафедри шпитальної терапії Новоросійського університету в Одесі; 1905—14 — професор кафедри лікарської діагностики, від 1914 — професор кафедри шпитальної терапії Університету св. Володимира, від 1917 брав участь в організації філії Університету в Криму — медичного факультету Таврійського університету (Сімферополь), очолював кафедри терапії та нефрології. 1921—28 — професор кафедри факультетської терапії Київського медичного інституту та віцепрезидент Товариства київських лікарів. 1922 сприяв створенню на базі 8-ї міської туберкульозної лікарні Київського туберкульозного інституту (нині Національний науковий центр фтизіатрії, пульмонології та алергології імені Я.; біля приміщення встановлено пам’ятник), працював у ньому консультантом. У рідному селі встановлено погруддя Я.; у Києві на будинку, де він мешкав, відкрито меморіальну дошку. Вченому присвячено одну з вітрин Музею однієї вулиці (Київ). 1993 НАНУ заснувала премію його імені. Лікував М. Лисенка, М. Старицького, Лесю Українку, М. Заньковецьку. Опікувався дітьми, боровся з поширенням серед них епідемії дифтерії, сприяв створенню в Києві системи молочної кухні благодійного товариства «Крапля молока». Наукові дослідження з проблем лікування захворювань легень, нирок, шлунково-кишкового тракту, патології кровообігу. Великий внесок зробив у боротьбу з туберкульозом, зокрема вивчав етіологію та патогенез цього захворювання, стан імунної системи, зміни серцево-судинної та нервової систем, психічного стану людини при ньому, питання діагностики, клініки, профілактики і лікування. У 1920-х рр. став засновником системи протитуберкульозних санаторіїв, приділяв значну увагу підвищенню санітарної культури населення як основного чинника у боротьбі з туберкульозом. Автор низки відкриттів, зокрема сконструював скляний стетоскоп, описав діагностичне значення простору Траубе при плевритах, встановив причину казеозної пневмонії при туберкульозі. Низку досліджень присвятив діагностиці раку легень, виявив загальновідомий перкуторний симптом кам’янистої тупості. Вивчав питання дієтичного харчування хворих нефрологічного профілю.

Основні праці

К биологии тифозных бацилл (Из бактериологической лаборатории Университета св. Владимира). К., 1889; Туберкулез легких (Патология, клиника и лечение). Москва; Петроград, 1923; Москва; Ленинград, 1931; Клиническое значение запаха. Х., 1925; Современное положение диагностики рака желудка. Х., 1926; Диагностика заболеваний почек в связи с их патологией. К., 1927 (співавт.).

Рекомендована література

1. Петренко В. Л., Прохорович Л. И. Вклад академика Ф. Г. Яновского в развитие фтизиатрии на Украине // Профилактика, диагностика и лечение заболеваний органов дыхания: Сб. науч. тр. К., 1986
2. Аронов Г. Е. Феофил Гаврилович Яновский. К., 1988
3. Слепуха И. М., Мясников В. Г. Научная и педагогическая деятельность академика Ф. Г. Яновского // Врачебное дело. 1991. № 5
4. Приходько А. М. Сторінки життя і діяльності Феофіла Гавриловича Яновського (До 150-річчя від дня народж.) // Український медичний часопис. 2010. № 4
5. Шипулін В., Назаренко Д. Академік Ф. Г. Яновський: грані особистості // Гастроентерологія. 2014. № 2

6. Тарченко І. П., Добрянський Д. В., Гуменюк Г. Л. та ін. Ф. Г. Яновський — лікар, науковець, особистість // Астма та алергія. 2018. № 4.

А. М. Приходько

Бібліографічний опис:
Яновський Феофіл Гаврилович / А. М. Приходько // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2026. — Режим доступу: https://esu.com.ua/article-893473

2001–2026 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).